

คนเราตัดสินใจเพื่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างไร

5
3

b 14756109

เลขหมู่.....HC79.E5 ค138 2559
เลขทะเบียน.....1 18878489
วันที่รับ.....14 NOV 2017

อภินันทนาการ

จาก

ห้องสมุดการมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

คำนำ

แนวคิดหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโลกปัจจุบันนี้ คือ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนในฐานะปัจเจกชนและสมาชิกหน่วยย่อยสุดของสังคม ในทางวิชาการยอมรับกันว่า การที่คนๆหนึ่งตัดสินใจลงมือกระทำบางอย่างเพื่อสิ่งแวดล้อมนั้น คนๆนั้นต้องมีความคิดที่จะเสียสละบางอย่าง เช่น ความสะดวกสบายเพื่อสังคมส่วนรวม ดังนั้น การที่คนเราจะตัดสินใจกระทำเพื่อสิ่งแวดล้อม ในทางจิตวิทยาต้องผ่านกระบวนการตัดสินใจ การกระตุ้นผ่านสิ่งเร้าและปัจจัยต่างๆ นอกจากนี้ แม้แต่ผู้ที่มีความคิด ทศนคติทางบวกต่อสิ่งแวดล้อมก็มิได้หมายความว่าผู้นั้นจะแสดงออกอันเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมเสมอไป ทำให้มีคำถามต่างๆเกิดขึ้นมากมายในแง่จิตวิทยาสิ่งแวดล้อม

หนังสือเล่มนี้จึงพยายามหาคำตอบที่เป็นไปได้ต่างๆ เกี่ยวกับคำถามที่ว่า “คนเราตัดสินใจเพื่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างไร” โดยพยายามค้นหาถึงหลักและแนวคิดทางจิตวิทยา และความเป็นจริงที่เกิดขึ้นทั้งในและต่างประเทศ ด้วยความคาดหวังว่าจะเป็นข้อมูลและความรู้แก่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจในเรื่องนี้

กองส่งเสริมและสนับสนุนองค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อม
กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
มกราคม 2559

สารบัญ

1	บทนำ.....	3
2	จิตวิทยาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน.....	11
3	รู้จักพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม.....	19
4	พฤติกรรมสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นได้อย่างไร.....	24
5	ค่านิยมสิ่งแวดล้อม.....	36
6	"ความรู้" มีผลอย่างไร.....	46
7	จิตสำนึก ความตระหนัก ที่คนคิด.....	56
8	บริโภคสีเขียว.....	68
9	สื่อสารมวลชน.....	81
10	เยาวชน : ทรัพยากรของชาติ.....	96
11	พฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของเยาวชนไทย.....	107
12	การกระทำด้านสิ่งแวดล้อม.....	119
13	NIMBY Syndrome กับ การพัฒนาพลังงาน.....	125
14	เรื่องขยะ ที่ไม่ใช่ขยะ.....	137
15	เอกสารอ้างอิง.....	149

1
บทนำ

1 บทนำ

"การตัดสินใจ" เป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในชีวิตประจำวันของเราทุกคน กล่าวได้ว่า ทุกๆ เรื่องราวในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นกิจวัตรประจำวัน การเดินทาง การศึกษา การทำงาน ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทั้งสิ้น ดังนั้น ในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำลังกลายเป็นประเด็นหลักของสังคมโลกยุคปัจจุบัน เราจึงเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอ แม้ในบางครั้งการตัดสินใจนั้นอาจเกิดขึ้นโดยที่เราไม่ได้มีความรู้สึกรู้ว่ากำลังตกอยู่ในภาวะที่ต้องตัดสินใจก็ตาม อย่างเช่น การตัดสินใจเลือกซื้ออาหารปลอดสารพิษ การเลือกใช้รถยนต์ที่ประหยัดน้ำมัน การเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ติดป้ายแสดงถึงความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

สงสัยหรือไม่ว่า การตัดสินใจเหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร และปัจจัยอะไรบ้างที่มีส่วนกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจที่ว่าเหล่านั้น

ปัจจุบัน นักจัดการสิ่งแวดล้อมได้ให้ความสนใจกับประเด็นคำถามเหล่านี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากตระหนักว่า ถึงแม้มนุษย์จะสามารถพัฒนาเทคโนโลยีได้ก้าวหน้าเพียงใดก็ตาม แต่หากประชาชน ชุมชน หรือสังคม ไม่ให้ความร่วมมือแล้ว การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมย่อมไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้น การจัดการสิ่งแวดล้อมในทุกวันนี้ จึงมุ่งกล่าวถึงและให้ความสำคัญกับเรื่องของการมีส่วนร่วม ความตระหนักรู้ของสังคม และประชาชน ตลอดจนความเข้าใจค่านิยมของประชาชนเป็นสำคัญ นักจัดการสิ่งแวดล้อมจึงไม่ได้มีมุมมองว่าสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องทางวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว หากแต่มองว่า เป็นเรื่องทางสังคมด้วย เราจึงได้พบเห็นงานวิจัยจำนวนมากที่พยายามหาคำตอบว่า แท้จริงแล้ว ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในประเด็นสิ่งแวดล้อมต่างๆ มากน้อยเพียงใด เช่น ปัญหาภาวะโลกร้อน ซึ่งกำลังได้รับความสนใจ ร่วมกันแก้ไข ปัญหาในประชาคมโลก หรือประชาชนมีความรู้สึกต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นๆ อย่างไร หรือเพราะเหตุใดประชาชนบางคนจึงร่วมมือกันต่อต้านกระบวนการทำลายสภาพแวดล้อม ขณะที่บางคนไม่ได้มีความสนใจที่จะกระทำเช่นนั้น เป็นต้น

การตัดสินใจเพื่อสิ่งแวดล้อมของแต่ละคนแตกต่างกันออกไป โดยมีความพยายามจัดกลุ่มของการแสดงออกหรือการกระทำทางสิ่งแวดล้อม ดังนี้ (1) นักกิจกรรมสิ่งแวดล้อม (environmental activism) ตัวอย่าง เช่น ผู้ที่เข้าร่วมในองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ที่เข้าร่วมในการเรียกร้องต่างๆ เพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

(2) ผู้ที่มีการกระทำเพื่อส่วนรวม ได้แก่ การส่งหนังสือร้องเรียนเกี่ยวกับประเด็นสิ่งแวดล้อม การให้การสนับสนุนองค์กรด้านสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนหรือยอมรับนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐบาล เช่น การเพิ่มภาษีสิ่งแวดล้อม กฎระเบียบที่เข้มงวดมากขึ้น (3) ผู้มีพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การใช้จ่าย การบริโภค และการกำจัดของเสียของแต่ละคน ดังเช่นปัจจุบันในสังคมต่างเรียกร้องให้บุคคลมีการกระทำที่เป็นการบริโภคสีเขียวให้มากขึ้น เป็นต้น (4) อื่นๆ ได้แก่ นักออกแบบพยายามออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น นักพัฒนาเมืองพยายามวางแผนให้เมืองเป็นเมืองที่ยั่งยืน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมมีผลต่อสภาพแวดล้อมโดยรวม รวมทั้งเป็นการป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมระยะยาวอีกด้วย³²

เมื่อศึกษาและทำความเข้าใจอย่างถี่ถ้วนจะพบว่า โลกต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่ทศวรรษ 1960 สังคมจึงเริ่มต้นตัวด้านสิ่งแวดล้อมนับแต่นั้นเป็นต้นมา ยิ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมวลมนุษยชาติมากเพียงใด ยิ่งมีส่วนกระตุ้นเตือนให้สังคมร่วมมือกันและตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ได้ จึงมีแนวคิดมากมายถูกนำเสนอในเวทีต่างๆ ซึ่งแนวคิดที่ได้รับการยอมรับและสนับสนุน เช่น แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน หรือ sustainable development แนวคิดเศรษฐศาสตร์สีเขียว แนวคิดเรื่องเมืองยั่งยืน แนวคิดเรื่อง

การมีส่วนร่วม เป็นต้น จนปัจจุบันโลกได้ก้าวผ่านเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 กล่าวได้ว่าสิ่งแวดล้อมได้กลายเป็นกระแสหลักของโลกไปแล้ว ปัญหาที่ได้รับการกล่าวถึงในเวทีโลกและเวทีท้องถิ่นอยู่เสมอๆ คือ ปัญหาโลกร้อน และปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือ Climate Change ซึ่งนับวันเรื่องสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ล้วนได้รับการกล่าวถึง และได้รับความสนใจที่เข้มข้นมากขึ้น

การจัดการสิ่งแวดล้อมในโลกนี้ มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ จากเดิมที่ภาระหน้าที่ตกเป็นของภาครัฐเกือบทั้งหมด แต่จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้แนวคิดในการจัดการค่อยๆปรับเปลี่ยนมาให้มีความสำคัญกับสังคม ชุมชน ประชาชน ที่ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงมากขึ้น ดังนั้นภาระหน้าที่การพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมิได้ตกเป็นของภาครัฐ แต่เพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป หากแต่ถือว่าสังคม ชุมชน และประชาชนย่อมมีส่วนที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันในฐานะหุ้นส่วนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน ด้วยเหตุนี้เรื่องราวของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงโดดเด่นเป็นยุทธศาสตร์หลักที่เป็นที่ยอมรับกันในระดับสากล มีการศึกษาวิจัย และปรับใช้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งนักสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เชื่อว่า หากไม่ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในสังคมแล้ว ยากที่การจัดการสิ่งแวดล้อมจะประสบความสำเร็จได้ตามที่มุ่งหวัง จึงเห็นได้ว่าเรื่อง “การมีส่วนร่วม” มีการกล่าวถึงและให้ความสำคัญมาตลอด 3-4 ทศวรรษที่ผ่านมา

